

تبیین دیدگاه دانشجویان پرستاری دانشگاه علوم پزشکی ارومیه در ارتباط با ارزشیابی استادان: تحلیل محتوا

ابوالفضل رحیمی^۱، علی حسن پور دهکردی^۲، حسین متعارفی^۳

مقاله پژوهشی

چکیده

مقدمه: استادان دانشگاه یکی از مهم‌ترین اجزا در سیستم آموزش می‌باشند که دارای نقش تعیین کننده‌ای در دستیابی به اهداف آموزشی می‌باشند. در این راستا، ارزشیابی استادان و بررسی کیفیت کار آنان از مهم‌ترین جنبه‌های مؤثر در ارتقای کیفیت آموزش آنان خواهد بود. از این‌رو، مطالعه حاضر با هدف تعیین دیدگاه و نظرات دانشجویان پرستاری در زمینه ارزشیابی استادان صورت گرفت.

روش: مطالعه حاضر به صورت کیفی با مشارکت ۱۴ نفر از دانشجویان پرستاری دانشگاه علوم پزشکی ارومیه انجام گردید. افراد طبق نمونه‌گیری هدفمند انتخاب شدند و پس از کسب رضایت آگاهانه از آنان، داده‌ها با استفاده از مصاحبه فردی به صورت نیمه ساختار یافته، حضور در عرصه و دست‌نوشته‌ها جمع‌آوری شد. کلیه مصاحبه‌ها ضبط و روی کاغذ بازنویسی و مرور گردید. سپس، به روش تحلیل محتوای متعارف با رویکرد استقرایی مورد تجزیه و تحلیل قرار گرفت.

یافته‌ها: در تحقیق حاضر، ۳ مضمون اصلی و ۱۳ زیرمضمون استخراج شد که شامل نحوه انجام ارزشیابی (سوالات ناکارآمد، زمان، نحوه توزیع پرسش‌نامه‌ها و توضیحات کارشناسان)، ویژگی‌های عملکردی دانشجویان (صداقت، آگاهی، امانت‌داری، دخالت دادن احساسات شخصی) و دیدگاه دانشجو (تجربه برخورد قبلی، موافق، مخالف ارزشیابی) در مورد عوامل تأثیرگذار بر ارزشیابی استادان پدیدار شد.

نتیجه‌گیری: ارزشیابی، تقویت فعالیت‌ها، روش‌های اثربخش، تضعیف یا حذف فعالیت‌ها و روش‌های بی‌تأثیر یا نامطلوب است. با توجه به نتایج مطالعه، باید فرایند ارزشیابی را تغییر، با اصلاح روند ارزشیابی جاری و با تقویت کیفیت کار استادان بتوان تأثیر مثبتی بر یادگیری دانشجو گذاشت.

کلید واژه‌ها: ارزشیابی، استاد، دانشجوی پرستاری، مطالعه کیفی، تحلیل محتوا

ارجاع: رحیمی ابوالفضل، حسن پور دهکردی علی، متعارفی حسین. تبیین دیدگاه دانشجویان پرستاری دانشگاه علوم پزشکی ارومیه در ارتباط با ارزشیابی استادان: تحلیل محتوا. مجله تحقیقات کیفی در علوم سلامت ۱۳۹۵؛ ۵ (۳): ۲۹۶-۳۰۴.

تاریخ پذیرش: ۹۴/۷/۱۵

تاریخ دریافت: ۹۴/۶/۲۶

۱- استادیار، گروه پرستاری داخلی جراحی، دانشکده پرستاری و مامایی، دانشگاه علوم پزشکی بهشتی تهران، تهران، ایران

۲- استادیار، گروه پرستاری داخلی جراحی، دانشکده پرستاری و مامایی و مرکز تحقیقات پرستاری، مامایی جامعه‌نگر، دانشگاه علوم پزشکی شهرکرد، شهرکرد، ایران

۳- دانشجوی دکتری و مربی، دانشکده پرستاری، دانشگاه علوم پزشکی ارومیه، ارومیه، ایران

Email: motarefy_h@umsu.ac.ir

نویسنده مسئول: حسین متعارفی

مقدمه

هدف و نقش عمده آموزش عالی، تربیت نیروی انسانی متخصص و مورد نیاز جامعه با کسب توانایی لازم جهت وظایف مربوط در حیطه عملکردی خود است و یکی از عوامل اصلی که می‌تواند آموزش را از حالت ایستا به مسیری پویا و با کیفیت سوق دهد، ارزشیابی می‌باشد (۱). از طرف دیگر، آموزش پزشکی به دلیل مسؤلیت دانش آموختگان آن در برابر جان انسان‌ها، از اهمیت و حساسیت ویژه‌ای برخوردار بوده است. از این‌رو، امروزه توجه و تلاش فراوانی در زمینه ارتقای کیفیت مستمر در سیستم‌های آموزش پزشکی صرف می‌گردد. بی‌تردید، یکی از مهم‌ترین اجزا در این سیستم آموزشی، استادان می‌باشند که دارای نقش تعیین‌کننده‌ای در دستیابی به اهداف آموزشی می‌باشند و در این راستا، ارزشیابی استادان و بررسی کیفیت کار آنان از مهم‌ترین جنبه‌های مؤثر در ارتقای کیفیت آموزش آنان خواهد بود (۲). اعضای هیأت علمی بدنه اصلی هر دانشگاه را تشکیل می‌دهند و به یقین در سیستم آموزشی از برنامه، فعالیت‌ها، تجهیزات و مواد اهمیت بیشتری دارند. دانشگاه‌های علوم پزشکی به استادان توانمند و با انگیزه به عنوان یکی از ارکان تعلیم و تربیت نیاز دارد تا در آموزش دانشجویان، ارتقای بهداشت و درمان جامعه مؤثر واقع شوند. شناخت عوامل مؤثر بر کارایی اعضای هیأت علمی از ضرورت‌هایی است که می‌تواند در افزایش بهره‌وری، رضایت شغلی و برنامه‌ریزی موفق در ایجاد محیطی پرشور و مفید در دانشگاه کمک کننده باشد (۳).

ارزشیابی به یک فرایند نظام‌دار و سیستماتیک برای جمع‌آوری، تحلیل و تفسیر اطلاعات اطلاق می‌گردد. به این منظور باید تعیین گردد که آیا هدف‌های مورد نظر تحقق یافته یا در حال تحقق است (۴، ۵). ارزشیابی بازخوردی از یک فرایند است که بر اساس آن میزان حصول یا عدم حصول به اهداف را می‌توان مورد سنجش قرار داد (۶). ارزشیابی استادان عبارت از تعیین میزان موفقیت آنان در رسیدن به اهداف آموزشی است (۲).

برای ارزشیابی استادان، شیوه‌های گوناگونی وجود دارد که از آن جمله می‌توان به ارزشیابی توسط دانشجویان، ارزشیابی

توسط همکاران و مسؤولان آموزشی، بررسی برون‌دادهای آموزشی و پژوهشی و بررسی حضور فیزیکی در محیط‌های آموزشی اشاره نمود که در بین این روش‌ها، رایج‌ترین روش که به طور معمول در هر نیم‌سال یا دوره درسی انجام می‌گردد، ارزشیابی استادان توسط دانشجویان است که نتایج آن در روند ارتقای استادان، برنامه‌ریزی آموزشی و ارزیابی کلی گروه آموزشی و دانشکده مورد استفاده قرار می‌گیرد (۷). Argote و Miron-Spektor معتقد هستند که ارزشیابی استادان توسط دانشجویان می‌تواند منبع ارزشمندی برای بازخورد به آن‌ها به منظور بهبود کیفیت آموزش باشد (۸). از مزایای عمده ارزشیابی می‌توان به بهبود روحیه و فعالیت شرکت‌کنندگان در ارزشیابی با آگاهی ایشان و نیز توجه بهتر امکانات مادی، مالی و آموزشی به کمک ارزشیابی اشاره نمود (۱).

برای ارزشیابی استاد، اهداف زیادی را برشمرده‌اند که مهم‌ترین آن‌ها کمک به استادان در جهت اصلاح، بهبود روش‌ها و فعالیت آموزشی خود، کمک به مدیران و مسؤولان سازمان‌های آموزشی در جهت تصمیم‌گیری معقول‌تر و درست درباره استخدام، ترفیع و ارتقا می‌باشد (۹). به اعتقاد برخی محققان، استفاده از نظر دانشجویان برای ارزشیابی استادان تنها منبع ملموس در دانشکده و دانشگاه‌های سراسر جهان است و همچنین، می‌تواند در بهبود روش تدریس، فراهم آوردن اطلاعات مربوط به قضاوت در مورد اثربخشی تدریس، کمک به دانشجویان در انتخاب واحد درسی و استاد مورد نظر و در نهایت، در وادار کردن دانشجویان به اظهار نظر در مورد وضعیت تعلیم و تربیت مفید باشد. Marsh با بررسی دیدگاه دانشجویان در مورد ارزشیابی استادان، دریافت که بیشتر دانشجویان تسلط بر موضوع درس، داشتن اعتماد به نفس، برقراری ارتباط صمیمانه با دانشجو و رعایت زمان دقیق در پایان ترم را از مهم‌ترین اولویت‌های ارزشیابی استادان ذکر کرده بودند (۶). از طرف دیگر، اعتقاد استادان در ارزشیابی توسط دانشجویان بر این است که دانشجویان به دلیل عدم آگاهی لازم از فرایند تدریس از قضاوت کاملی برای ارزشیابی برخوردار نیستند و از این‌رو، اعتقادی به نتایج حاصل از این گونه ارزشیابی‌ها ندارند (۱۰). نمره مورد انتظار دانشجویان از

بود. تحلیل محتوای متعارف روش مناسب برای کسب نتایج معتبر و پایا از داده‌های متنی است. اغلب هدف از تشکیل مفاهیم و طبقات، ساخت یک مدل چارچوب مفهومی و یا طبقاتی است (۱۳). تحلیل محتوای کیفی شامل مجموعه روش‌هایی است که برای تحلیل متون نوشتاری حاصل از مصاحبه به کار می‌رود (۱۴).

در مطالعه حاضر، مفاهیم آشکار و پنهان مشخص شده با استفاده از روش مذکور و بر اساس توصیف مشارکت کنندگان مفاهیم و کدهای خلاصه‌سازی و بر اساس اختلافات یا شباهت‌ها طبقه‌بندی شد. سپس، مضمون‌هایی استخراج گردید. محیط پژوهش متناسب با پژوهش کیفی، محیط واقعی و طبیعی یعنی دانشکده‌های پرستاری و مامایی دانشگاه علوم پزشکی ارومیه مورد بررسی قرار گرفت. جامعه مورد پژوهش را دانشجویان پرستاری تشکیل داد. معیار ورود شامل گذراندن حداقل یک دوره آموزش و انجام یک بار ارزشیابی استاد بود. نمونه‌گیری به روش هدفمند صورت گرفت و با نمونه‌ها به صورت فردی مصاحبه عمیق انجام شد. برای جمع‌آوری داده‌ها از مصاحبه نیمه ساختار یافته، یادداشت در عرصه و دست‌نوشته‌ها استفاده شد. هر یک از مصاحبه‌ها با سؤال باز آغاز گردید. سؤالاتی مانند «نظر شما در مورد ارزشیابی استاد چیست؟» چه روش‌هایی را برای ارزشیابی استاد پیشنهاد می‌کنید؟ و معایب و منافع روش‌های ارزشیابی از نظر شما کدام است؟».

بر اساس بیانات مشارکت کنندگان، اهداف پژوهش تنظیم گردید. سؤال پیگیری کننده بر اساس اطلاعاتی که شرکت کننده ارائه می‌کرد، جهت روشن‌تر شدن مفهوم مورد مطالعه مطرح شد. سؤال‌ها در مصاحبه‌های بعدی نیز بر اساس طبقات استخراج شده تنظیم گردید.

جهت جمع‌آوری اطلاعات، ۱۴ مصاحبه در محیط خلوتی با هماهنگی و تمایل شرکت کنندگان انجام شد. داده‌های حاصل از مصاحبه توسط تکنیک تحلیل محتوای کیفی مورد تجزیه و تحلیل قرار گرفت.

مراحل آنالیز داده‌ها شامل «جمع‌آوری تمام توصیفات شرکت کنندگان از پدیده مورد نظر، برگشت به هر نمونه

استادان نیز می‌تواند بر ارزشیابی آنان تأثیرگذار باشد. نتایج برخی تحقیقات نیز حاکی از همبستگی مثبت بین نتایج ارزشیابی‌های دانشجویی با نمرات مورد انتظار دانشجویان در آن درس بوده است (۱۱). این شرایط می‌تواند موجب شود که استادان به دانشجویان نمرات اضافه دهند و تکالیف درسی را راحت گیرند و به این ترتیب، رفتارهای نامناسب را ترویج دهند (۶). بر خلاف تأثیرپذیری دیدگاه دانشجویان در ارزشیابی استادان خود و مورد بحث و جدل بودن اعتبار نتایج این نوع ارزشیابی‌ها در مجامع علمی، بسیاری از دانشگاه‌های بزرگ دنیا برای پیشبرد برنامه‌های خود از نظرات دانشجویان که مصرف کنندگان اصلی این برنامه هستند، استفاده می‌کنند (۱۲).

با توجه به اهمیت ارزشیابی استاد و وجود نظرات متفاوت نسبت به نحوه اجرای ارزشیابی، لزوم انجام پژوهش کیفی جهت دستیابی به نظرات دانشجویان به منظور بازطراحی فرایند ارزشیابی استاد و عوامل مؤثر در آن ضروری به نظر می‌رسد تا بتوان به کامل‌ترین و جامع‌ترین دیدگاه‌های افراد ذی‌نفع در فرایند ارزشیابی استاد دست یافت. در این راستا، آگاهی و درک عمیق از دیدگاه‌های مشترک فکری و احساسی دانشجویان پرستاری در مورد ارزشیابی استادان می‌تواند شرایط حاکم بر آموزش را در جهت ارتقای کمی و کیفی تغییر دهد. لازم به ذکر است که بسیاری از مطالعات انجام شده در زمینه شناخت تجارب دانشجویان از نوع مطالعات کمی است؛ در حالی که درک واقعی از دیدگاه و نظرات دانشجویان، مستلزم تشریح دقیق آن‌ها، آشکار نمودن احساسات و معنی دادن به اعمال آن‌ها می‌باشد و انجام مطالعه کیفی به این مهم کمک خواهد نمود (۱۱). از این‌رو، با توجه به اهمیت آگاهی از دیدگاه واقعی دانشجویان در زمینه ارزشیابی استاد، به منظور بهبود کیفیت آموزش و نیز با تکیه بر قابلیت‌های رویکرد کیفی، پژوهش حاضر با هدف شناخت دیدگاه دانشجویان پرستاری در ارتباط با ارزشیابی استادان پرستاری انجام شد.

روش

این پژوهش به روش کیفی از نوع تحلیل محتوای متعارف

گذاشته نمی‌شود. در طول تحقیق و بعد از آن نیز نامی از آن‌ها برده نمی‌شود. ادامه همکاری آن‌ها در طول پژوهش نیز داوطلبانه بود.

یافته‌ها

میانگین سنی مشارکت کنندگان، ۲۱ سال بود. از ۱۴ شرکت کننده، ۸ نفر خانم و ۶ نفر آقا و ۹ نفر خوابگاهی و ۶ نفر بومی بودند. بعد از این که ۱۴ مصاحبه انجام شد، نوشته‌ها به صورت جملات با معنی (مضمونی) در ارتباط با دیدگاه دانشجویان پرستاری در خصوص ارزشیابی استادان درآمد. یافته‌های مطالعه از میان مجموع جملات مضمونی از اظهارات دانشجویان راجع به دیدگاه آن‌ها سازماندهی و در نهایت، به ۳ مضمون اصلی دسته‌بندی شد.

مضمون نحوه انجام ارزشیابی (زمان، نحوه توزیع پرسش‌نامه‌ها و توضیحات کارشناسان) به سؤال اول پاسخ می‌دهد. مضمون ویژگی‌های عملکردی دانشجویان (صداقت، آگاهی، امانت‌داری، دخالت دادن احساسات شخصی) به سؤال دوم تحقیق پاسخ می‌دهد و مضمون دیدگاه دانشجو (موافق، مخالف ارزشیابی، رفع تکلیف) به سؤال سوم تحقیق پاسخ می‌دهد.

برای هر یک از موارد، بعضی از داستان‌های تجارب دانشجویان پرستاری برای تسهیل کدگذاری در زیر بیان شده است. برای کوتاه نمودن مثال، بخشی از متن حذف گردیده است. به منظور محرمانه ماندن اطلاعات از ذکر نام و دانشکده شرکت کنندگان در این متن اجتناب شده است.

نحوه انجام ارزشیابی

این مضمون شامل زیرمضمون‌های «سؤالات ناکارآمد، زمان، نحوه توزیع پرسش‌نامه‌ها و توضیحات کارشناسان» بود.

سؤالات ناکارآمد: به نظر بیشتر دانشجویان، سؤالات فرم ارزشیابی کامل نیست و به طور جامع نمی‌تواند یک استاد را به طور همه جانبه ارزیابی کند. موارد بیان شده نمونه‌هایی از اظهارات دانشجویان می‌باشد. مشارکت کننده ۳ در مورد کامل نبودن سؤالات گفت: «من وقتی به سؤالات نگاه می‌کنم، می‌بینم چیزهایی توی ذهنم بوده است که در فرم نیامده و به

مصاحبه و جداسازی بیانات مهم، استخراج هر بیانیه مهم و شناخته شده به عنوان تنظیم معانی، سازماندهی معانی تنظیم شده به خوشه‌هایی از مضامین از جمله ارجاع به خوشه‌هایی از مضامین، برگشت به گفته‌های اصلی شرکت کنندگان برای اعتماد بخشی آن‌ها و در این مرحله تفاوت بین خوشه‌های متفاوت مورد ملاحظه قرار گرفت. نتایج در یک توصیف بزرگ از پدیده تحت مطالعه با یکدیگر ترکیب/ ادغام بهینه شد. تنظیم توصیف بزرگ از پدیده مورد بررسی در یک بیان روشن در حد امکان، مرحله نهایی اعتباربخشی می‌توانست به وسیله برگشت هر یافته به نمونه صورت گیرد»، بود (۱۶-۱۴). محقق سعی کرد با نشان دادن ارتباط هر کدام از گام‌های عملی، فرایند پژوهش را مشخص سازد. عبارات، جملات و بندهای متعلق به هر کدام از مصاحبه‌ها به طور مجزا از مصاحبه‌های دیگر و با توجه به وجوه مشترک در قالب مضمون‌ها و زیرمضمون‌ها سازماندهی شد. به این ترتیب، از مجموع مصاحبه‌ها، با کنار هم قرار دادن و مقایسه مشترکات مضمون‌ها و زیرمضمون‌های حاصل از هر کدام از مصاحبه‌ها و در هم ادغام کردن آن‌ها، ۳ مضمون و ۱۲ زیرمضمون ایجاد شد. جهت اعتبار داده‌ها (Credibility)، از درگیری طولانی مدت، تلفیق در جمع‌آوری داده‌ها، یادداشت در عرصه، دست‌نوشته‌ها و موارد ضبط شده، مرور و بازنگری ناظر و مقایسه مداوم داده‌ها استفاده شد. وابستگی (Dependency) گویای ثبات و پایایی داده‌ها است. برای این امر، از بازنگری خارجی (Member check) به شکل استفاده از نظرات تکمیلی همکاران و مرور دست‌نوشته‌ها توسط مشارکت کنندگان استفاده شد. با ارایه گزارش‌ها، دست‌نوشته‌ها و یادداشت‌ها به دو نفر از استادان پرستاری و اخذ نتیجه واحد تأییدپذیری (Comfortability) یافته‌ها مشخص گردید.

قبل از شروع مصاحبه، هدف تحقیق برای شرکت کنندگان بازگو شد و از آن‌ها برای شرکت در تحقیق و استفاده از ضبط صوت برای ضبط مصاحبه اجازه و رضایت‌نامه کتبی دریافت گردید و به آن‌ها اطمینان داده شد که اطلاعات به دست آمده فقط در جهت اهداف پژوهش مورد استفاده قرار می‌گیرد و در اختیار افرادی غیر از تیم پژوهش

بدون دقت و وقت گذاشتن سریع پاسخها می‌دن و می‌رند». شرکت کننده ۶ گفت: «می‌ایستن بالای سر بچه‌ها و می‌گن سریع به سؤالات پاسخ دهید. بچه‌ها هم که حوصله وقت گذاشتن را ندارند، توی وقت کم هم مجبور می‌شند خیلی سریع پر کنند».

ویژگی‌های عملکردی دانشجویان

این مضمون شامل زیرمضمون‌های «صدقت، آگاهی، امانت‌داری و دخالت دادن احساسات شخصی» بود.

صدقت: شرکت کنندگان اعتقاد داشتند که از روی صدقت و با دقت، ارزشیابی استاد خود را انجام داده‌اند. با توجه به این که دانشجویان بر تداوم ارزشیابی استاد توسط دانشجو اصرار داشتند و خود را در بهترین جایگاه برای ارزشیابی تدریس استاد می‌دانستند، به همین علت تکمیل صادقانه فرم‌ها را در نظر داشتند؛ به طوری که شرکت کننده ۹ در این ارتباط اظهار داشت: «من که خودم واقعیت را نوشتم و فکر می‌کنم بیشتر بچه‌ها با صدقت به سؤالات جواب دهند».

مشارکت کنندگان بیان کردند که به سؤالات ارزشیابی پاسخ صادقانه داده‌اند. شرکت کننده ۲ اظهار داشت: «در بیانات مشارکت کنندگان این موضوع که باید استاد توسط دانشجو مورد ارزشیابی قرار بگیرد، خوبه و به همین دلیل من فکر می‌کنم بچه‌ها صادقانه به سؤالات پاسخ می‌دهند».

دخالت دادن احساسات شخصی: دانشجویان از این که جهت ارزشیابی استاد صادقانه پاسخ دهند، تأکید داشتند، اما در این که سایر افراد هم موشکافانه این کار را کرده باشند، تردید داشتند. برخی از مشارکت کنندگان معتقد بودند به دلیل مشکلات اجرایی در ارزشیابی استاد، برخی اوقات ارزشیابی توسط دانشجویان به شکل درستی انجام نمی‌شود. شرکت کننده ۱۳ بیان نمود: «من فکر می‌کنم که خیلی به این چیزها یعنی به این فرم‌ها نباید اعتماد کرد؛ چون بچه‌ها بر اساس واقعیت پر نمی‌کنند». دانشجویان صادقانه معترف بودند که نتایج ارزشیابی ناپایدار است و در برخی از موارد متأثر از عوامل احساسی می‌باشد. شرکت کننده ۵ گفت: «بعضی که از یک استاد خوششان نیامد، همه چیز را نامطلوب می‌زنند؛ حتی اگر استاد توی اون مورد خوب باشد و از یک استاد که

صورت تکراری فقط سؤالاتی پرسیده می‌شود... به طور مثال آیا استاد مسایل اخلاقی یا ارتباط مناسب را برقرار می‌کند یا نه، در فرم ارزشیابی نیست».

شرکت کننده ۷ در مورد لزوم اضافه کردن سؤالات به فرم بیان کرد: «سؤالات به آن صورت شفاف و کامل بیان نشده بود که یک استاد را از نظر نقاط قوت و ضعف به خوبی بشود ارزشیابی کرد. به نظرم برخی سؤالات باید به فرم ارزشیابی اضافه شود».

دانشجویان به مبهم بودن برخی سؤالات نیز اشاره کردند و بیان نمودند که بهتر است برخی سؤالات ابتدا قبل از تکمیل شدن توضیح داده شود و بعد دانشجو اقدام به تکمیل فرم ارزشیابی کند. شرکت کننده ۶ اظهار کرد: «به طور مثال منظور از ارایه برنامه‌های جدید در تدریس واقعاً برای من مشخص نبود هدف سؤال چیست و نمی‌دانستم چگونه به این سؤال جواب بدم؟».

برخی سؤالات از دید برخی دانشجویان ناتوان از ارزیابی استاد در تمام جنبه‌های علمی بود. مشارکت کننده ۱۴ در این رابطه گفت: «سؤالات همه چیز را مشخص نمی‌کرد؛ یعنی واقعاً سؤالات کامل نبودند؛ به طوری که بتوان بر اساس آن نقاط ضعف یا حتی نقاط قوت استاد را که تو ذهنت داری بتونی در قالب سؤالات پاسخ بدی».

زمان نامناسب: بیشتر دانشجویان زمان ارزشیابی استادان را نامناسب بیان می‌کردند؛ چرا که اعتقاد داشتند در آخر ترم ارزشیابی از استاد انجام می‌شود و زمانی برای اصلاح فرایند تدریس برای استاد مورد نظر نمی‌ماند. شرکت کننده ۱ اظهار داشت: «گر در میان ترم فرم‌های ارزشیابی را بندند، بهتر است چون که ما تا اون موقع بهتر با استاد آشنا شده‌ایم و دیگر مثل قبل که آخر ترم استاد را ارزشیابی می‌کنند و هیچ فایده‌ای هم ندارد، نمی‌شود».

در متن مصاحبه‌ها به فراوانی در مورد زمان نامناسب ارزشیابی عبارات مشابهی بیان شد. برای مثال، به نمونه دیگری که مشارکت کننده ۱۰ بیان کرد، می‌توان اشاره نمود: «آخر کلاس در عرض پنج دقیقه می‌گن فرم‌ها را پر کنید. بچه‌ها هم که دوست دارند سریع خارج شوند و خلاص شوند،

ارزشیابی، ویژگی‌های عملکردی دانشجویان و دیدگاه دانشجویان در مورد عوامل تأثیرگذار بر ارزشیابی استادان» قابل بررسی می‌باشد. در مورد نحوه انجام ارزشیابی (زمان، نحوه توزیع پرسش‌نامه‌ها و توضیحات کارشناسان)، گرچه نتایج مطالعه حاضر نشان داد که بیشتر دانشجویان با آن موافق بودند، اما بخشی از دانشجویان نیز با آن مخالف یا تا حدودی موافق بودند که به نظر می‌رسد با توجه به این مسأله، جهت بهینه نمودن آن باید عوامل مربوط به نحوه توزیع پرسش‌نامه‌ها توسط دانشگاه مرتبط مورد بررسی قرار گیرد و به مناسب بودن آن مورد یقین حاصل شود. نتایج پژوهش طرهانی در لرستان نشان داد که مهارت کارشناسان واحد ارزشیابی از نظر ۳۰ درصد دانشجویان زیاد و خیلی زیاد است (۹). در زمینه ویژگی‌های عملکردی دانشجویان، نتایج بررسی حاضر حاکی از آن بود که این ویژگی‌ها بر روی ارزشیابی استادان تأثیر می‌گذارد. یافته‌های تحقیق اکبری و همکاران نشان داد که اغلب استادان معتقد هستند که دانشجویان تا حدودی با آگاهی و صداقت پرسش‌نامه‌ها را تکمیل می‌کنند (۱۰). در این زمینه، معروفی و همکاران در مطالعه خود به این نتیجه رسیدند که بیشتر دانشجویان با غرض‌ورزی پرسش‌نامه را تکمیل می‌نمایند (۱۷). پژوهش Stratton و همکاران درستی اظهار نظر دانشجویان را به علت شیوع پاسخ‌های یکنواخت، مورد تردید قرار می‌دهد (۱۸). بنابراین، باید تدابیر اساسی برای بهینه نمودن و اصلاح عملکرد دانشجویان اندیشیده شود؛ چرا که در غیر این صورت خطر ناکارآمدی ارزشیابی وجود دارد.

در زمینه ابزار ارزشیابی، بخشی از مشارکت کنندگان با آن موافق بودند. در مطالعه حاضر، موارد حضور در کلاس در ساعت مقرر، برخورد محترمانه با دانشجو، استفاده از روش‌های مناسب و متنوع برای انتقال مفاهیم درسی، ارائه مطالب درسی به صورت کاربردی و توانایی ایجاد انگیزه در دانشجویان برای یادگیری، از نظر دانشجویان اهمیت بیشتری داشت. نتایج مطالعه Ramsey و همکاران نیز نشان داد که دانشجویان ایجاد مشارکت در یادگیری توسط استادان را در بررسی کار یک استاد مهم می‌دانند (۱۲). همچنین، Turhan و همکاران به این نتیجه دست یافتند

خوششان میاد بر عکس همه را خوب می‌زنند. به نظر من یک استاد نمی‌تونه در همه چیز خیلی خوب یا خیلی بد باشد و این نشان دهنده تأثیر عوامل احساسی بر ارزشیابی استاد است».

دیدگاه دانشجو

این مضمون شامل «تجربه برخورد قبلی، موافق و مخالف ارزشیابی» بود.

تجربه برخورد قبلی: اغلب دانشجویان معتقد بودند که رفتار استاد در نحوه پاسخ‌دهی مؤثر می‌باشد؛ به طوری که در بسیاری از موارد یکی از عوامل مهم تأثیرگذار بر ارزشیابی استادان را برخورد محترمانه استاد ذکر کردند. شرکت کننده ۹ در ارتباط با تأثیر تجربه و برخورد قبلی دانشجو با استاد در ارزشیابی اظهار کرد: «برخی وقت‌ها استاد درسش خیلی خوب نبود، ولی وقتی می‌خواستم ارزشیابی کنم و یادم می‌افتاد استاد چگونه با من رفتار محترمانه داشته، رودربایستی داشتم که استاد را بد ارزشیابی کنم». شرکت کننده ۱۴ در این باره عنوان کرد: «من اغلب می‌دیدم دانشجویان به دلیل عدم برخورد محترمانه استاد با دانشجویان، بر خلاف این که تدریسش هم عالی بود، در ارزشیابی نمره ضعیف را می‌دادند». بر خلاف نقاط ضعفی که شرکت کنندگان برای ارزشیابی استاد قایل بودند، به نقاط مثبتی همچون تداوم در ارزشیابی استاد و وجود بخش پیشنهادها و انتقادات برای فرم ارزشیابی نیز اشاره و بیان نمودند که وجود سؤال باز موجب شد که نقطه نظرات خود را نسبت به ارزشیابی استاد به صورت شفاف و با توضیح بیشتر بیان کنند.

بحث

پنج مضمون «سوالات ناکارآمد، صداقت، دخالت دادن احساسات شخصی، زمان نامناسب و تجربه برخورد قبلی» نتیجه مصاحبه با ۱۴ دانشجوی پرستاری دانشگاه علوم پزشکی ارومیه در خصوص ارزشیابی استاد با فرم‌های ارزشیابی جاری بود.

هدف اصلی از ارزشیابی، ارتقای فعالیت‌ها و روش‌های مؤثر و کم رنگ کردن یا حذف فعالیت‌ها و روش‌های بی‌تأثیر یا نامطلوب بود. یافته‌های مطالعه در سه زمینه «نحوه انجام

می‌گیرند، ارزشیابی آموزشی از آن‌ها می‌تواند در ارتقای کیفیت آموزشی و نیز بهبود طرح‌های آموزشی مفید باشد. از دیدگاه دانشجویان دانشکده‌های پرستاری دانشگاه علوم پزشکی ارومیه، مهارت‌های ارتباطی و سبک‌های یادگیری و انتقال مفاهیم از متغیرهای مهم و تأثیرگذار در ارزشیابی استادان است که باید استادان دانشگاه به آن توجه بیشتری نمایند. علاوه بر این، نحوه انجام ارزشیابی نیز باید دچار تغییر شود و می‌توان پیشنهاد کرد که سؤالات باز بیشتری در فرم ارزشیابی لحاظ گردد و یا ضمن شفاف‌سازی هدف ارزشیابی، اجرای آن در زمان و مکان مناسب انجام گیرد و تشکیل جلسات دوره‌ای و توجیهی با دانشجویان قبل از تکمیل فرم‌های ارزشیابی در نظر گرفته شود.

تشکر و قدردانی

بدین‌وسیله از تمامی دانشجویان دانشکده‌های پرستاری دانشگاه علوم پزشکی ارومیه و معاونت تحقیقات و فن‌آوری دانشگاه که در انجام این پژوهش همکاری نمودند، تشکر و قدردانی می‌گردد.

که دانشجویان در میان رئوس مختلف ارزشیابی، به رئوس مربوط به ارتباط استاد با دانشجو و انتقال مفاهیم اهمیت بیشتری می‌دهند (۴). تحقیق Woolliscroft و Donnelly نیز نتایج مشابهی را نشان داد (۱۹).

محدودیت‌ها

پژوهش حاضر در دانشکده‌های پرستاری و مامایی دانشگاه علوم پزشکی ارومیه صورت گرفت. بنابراین، تجارب بیان شده با توجه به شرایط خاص این دانشکده‌ها ارزیابی شد. انتخاب دانشجویان سایر دانشکده‌های کشور می‌تواند نظرات و تجارب متفاوتی را مطرح نماید که نیاز به حجم نمونه بیشتر و رفع چالش‌های مربوط به پژوهش وسیع‌تر می‌باشد.

نتیجه‌گیری

با توجه به این که شیوه تدریس استادان، فرایندی هدفمند جهت بهبود ارتقای آموزشی توسط اعضای هیأت علمی است و بازخورد نتایج ارزشیابی به استادان می‌تواند بازتاب نقاط قوت و ضعف آنان در تدریس باشد و همچنین، فراگیران بیش از سایر دست‌اندرکاران آموزشی در جریان روند آموزشی قرار

References

1. Hamdan AR, Ghaffar A, Najib M. Teaching competency testing among Malaysian school teachers. *European Journal of Social Sciences* 2010; 12(4): 610-7.
2. Easterby-Smith M, Lyles MA. *Handbook of organizational learning and knowledge management*. 2nd ed. Hoboken, NJ: Wiley; 2011.
3. Abdelkader D. Organizational learning, knowledge and technology transfer: A case study. *The Learning Organization* 2004; 11(1): 67-83.
4. Turhan K, Yaris F, Nural E. Does instructor evaluation by students using a WEB-based questionnaire impact instructor performance? *Adv Health Sci Educ Theory Pract* 2005; 10(1): 5-13.
5. Pazargadi M, Khatiban M, Askorab T. Performance evaluation of nursing faculty members: A qualitative study. *Iran J Med Educ* 2009; 8(2): 213-27. [In Persian].
6. Marsh HW. Students' evaluations of University teaching: Research findings, methodological issues, and directions for future research. *International Journal of Educational Research* 1987; 11(3): 253-388.
7. Liao SH, Wu CC. System perspective of knowledge management, organizational learning, and organizational innovation. *Expert Syst Appl* 2010; 37(2): 1096-103.
8. Argote L, Miron-Spektor E. Organizational learning: From experience to knowledge. *Organization Science* 2011; 22(5): 1123-37.
9. Tarhani F. Evaluation of faculty members from viewpoint of medical students of Lorestan University of Medical Sciences. *Iran J Med Educ* 2002; 2: 55-6. [In Persian].
10. Akbari Lakeh M, Karimi Moonaghi H, Makarem A. Medical Faculty members' teaching competencies and factors affecting it. *Future Med Educ J* 2012; 2(3): 7-10.
11. Beran TN, Rokosh JL. Instructors' perspectives on the utility of student ratings of instruction. *Instr Sci* 2009; 37(2): 171-84.

12. Ramsey PG, Gillmore GM, Irby DM. Evaluating clinical teaching in the medicine clerkship: relationship of instructor experience and training setting to ratings of teaching effectiveness. *J Gen Intern Med* 1988; 3(4): 351-5.
13. Streubert HJ, Cameron C. Critiquing qualitative research. In: LoBiondo-Wood G, Haber J, Cameron C, Singh M. editors. *Nursing research in Canada: Methods, critical appraisal, and utilization*. 3rd ed. Milton, ON: Mosby Canada; 2012. p. 399.
14. Graneheim UH, Lundman B. Qualitative content analysis in nursing research: concepts, procedures and measures to achieve trustworthiness. *Nurse Educ Today* 2004; 24(2): 105-12.
15. Elo S, Kyngas H. The qualitative content analysis process. *J Adv Nurs* 2008; 62(1): 107-15.
16. Beck CT. Phenomenology: Its use in nursing research. *Int J Nurs Stud* 1994; 31(6): 499-510.
17. Marofi Y, Kiamanesh A, Mehrmohammadi M, Aliasgari M. Teaching assessment in higher education: an investigation of current approaches. *Journal of Curriculum Studies* 2007; 1(5): 81-112. [In Persian].
18. Stratton TD, Witzke DB, Freund MJ, Wilson MT, Jacob RJ. Validating dental and medical students' evaluations of faculty teaching in an integrated, multi-instructor course. *J Dent Educ* 2005; 69(6): 663-70.
19. Donnelly MB, Woolliscroft JO. Evaluation of clinical instructors by third-year medical students. *Acad Med* 1989; 64(3): 159-64.

Nursing Students' Viewpoints on Teacher Evaluation in Urmia University of Medical Sciences, Iran: Content Analysis

Abolfazl Rahimi¹, Ali Hasanpour-Dehkordi², Hossein Motaarefi³

Original Article

Abstract

Introduction: Teachers are among the most important parts of the education system and have an important role in achieving educational goals. Teachers evaluation and assessing the quality of their work is one of the most important aspects of improving the quality of education. Thus, the aim of this study was to evaluate viewpoints of nursing students on teachers evaluation.

Method: This was a qualitative study conducted on 14 nursing students from the Urmia University of Medical Sciences, Iran. Participants were selected through purposive sampling and informed consent was obtained. Data were collected through conducting deep and semi-structured interviews, presence in the field and taking handwritten notes. All interviews were recorded, transcribed, and reviewed on paper. Data were analyzed using inductive approaches and content analysis.

Results: Three main themes and 13 subthemes emerged about factors affecting teacher evaluation that included the evaluation process (inefficient questions, time, distribution of questionnaires and explanations), functional characteristics of the students (trueness, awareness, integrity, inclusion of personal feelings) and student view (experience of previous encounters, positive, and negative evaluation).

Conclusion: Evaluation is endorsing effective activities and procedures and eliminating or weakening the ineffective or undesirable activities and methods. Based on the results of this study, the assessment process should be changed and the current evaluation process should be corrected to improve the quality of teachers' work in order to positively impact students' learning.

Keywords: Evaluation, Teacher, Nursing student, Qualitative research, Content analysis

Citation: Rahimi A, Hasanpour-Dehkordi A, Motaarefi H. **Nursing Students' Viewpoints on Teacher Evaluation in Urmia University of Medical Sciences, Iran: Content Analysis.** J Qual Res Health Sci 2016; 5(3): 296-304.

Received date: 17.09.2017

Accept date: 07.10.2017

1- Assistant Professor, Department of Medical-Surgical Nursing, School of Nursing and Midwifery, Shahid Beheshti University of Medical Sciences, Tehran, Iran

2- Assistant Professor, Department of Medical-Surgical Nursing, School of Nursing and Midwifery AND Nursing and Midwifery Holistic Research Center, Shahrekord University of Medical Sciences, Shahrekord, Iran

3- PhD Student AND Lecturer, School of Nursing, Urmia University of Medical Sciences, Urmia, Iran

Corresponding Author: Hossein Motaarefi, Email: motarefy_h@umsu.ac.ir